

Det sorte kapitel

Af Birthe B. Pedersen ¹

19. oktober 2005

Den franske historiker Marc Ferro har koordineret bidragene fra 15 historikere bag muststensværket på over 900 sider. -- Foto: Scanpix.

Kolonialismens historie: Selvom kapløbet om kolonierne var med til at bringe moderniteten og fremskridtet til klodens fjerneste egne, blev det tekniske forspring især brugt til at overføre kæmpemæssige rigdomme fra kolonierne til Europa. Et blodigt kapitel i Europas historie, fastslår de franske forfattere til "Kolonialismens sorte bog".

Først var der "Kommunismens sorte bog". Et anklageskrift skrevet af franske historikere med det formål at kortlægge de forbrydelser, som mellem den russiske revolution og Berlinmurens fald i 1989 blev begået i kommunismens navn.

Nu kommer så "Kolonialismens sorte bog". Og navnesammenfaldet er ikke tilfældigt. For den franske historiker Marc Ferro, som har koordineret bidragene fra de 15 historikere bag muststensværket på over 900 sider, er kolonialismen en form for totalitarisme. På lige fod med nazismen og kommunismen.

Et rabiats synspunkt? Nej, svarer historikeren og henviser til, at det ikke er ham selv, der drager parallellen, men en af Europas store tænkere, Hannah Arendt², som bedre end nogen anden har analyseret de europæiske totalitære ideologier.

– Hannah Arendt³ sidestiller kolonialismen og imperialismen med nazisme og kommunisme. Og faktisk er der adskillige fællestræk: massakrer, konfiskering af jord og ejendom, racisme og diskrimination, påpeger Marc Ferro, som understreger, at det var nødvendigt at skrive historien om, hvordan de europæiske lande fra 1400-tallet og frem til midten af det 20. århundrede kunne opretholde mere eller mindre udstrakte koloniriger i Sydamerika, Afrika og Asien.

¹ Uddannet fra DJH 1987. Fra 1987: journalist i Frankrig 1996-1998: Studier i international politik ved Institut for statskundskab, IEP Lyon 1998: Certificat d'Etudes Politiques Ansat som udlandskorrespondent for Kristeligt Dagblad i Frankrig.

² Hannah Arendt, 14.10.1906-4.12.1975, tysk-amerikansk filosof, elev af Martin Heidegger og Karl Jaspers. 1933 måtte Hannah Arendt som jøde emigrere til Frankrig; 1941 fortsatte hun til USA, hvor hun fik statsborgerskab i 1950. Derefter underviste hun på flere universiteter og blev professor ved University of Chicago og The New School i New York City. - Hannah Arendt, der betegnede sig selv som politisk teoretiker, var inspireret af eksistentialismen. I The Origins of Totalitarianism ét bind i tre dele (1951, da. Antisemitismen, 1971, Imperialismen, 1972 og Det totalitære herredømme, 1979) analyserer hun den moderne totalitære stats væsen, nazismens og stalinismens fællestræk og antisemitismen i Europa.

I afhandlingen Eichmann in Jerusalem (1963) giver Hannah Arendt et kontroversielt portræt af den tyske krigsforbryder: "Problemet med Eichmann var netop, at der var så mange som ham, og at de hverken var perverse eller sadistiske, men var, og stadig er, forfærdelig og forfærdende normale."

Blandt andet i Frankrig er der stærke forsøg på at omskrive historien. I februar 2005 vedtog det franske parlament en lov, der pålægger de franske skoler og gymnasier at "lægge vægt på koloniseringens positive aspekter".

– Efter en periode, kendetegnet af dårlig samvittighed og bodfærdighed over kolonitiden, oplever vi nu en modreaktion, hvor den tidligere kolonialistlobby forsøger at stille kolonitiden i et rosenrødt lys. Meningen med "Kolonialismens sorte bog" er at fortælle sandheden uden at skjule hverken negative eller positive konsekvenser af koloniseringen, siger Marc Ferro.

Han har selv oplevet kolonitiden indefra som historielærer i Algeriet, som Frankrig koloniserede forholdsvis sent, i 1836, og forlod i 1962.

– Selvfølgelig var der positive resultater af kolonitiden. Der blev bygget skoler og hospitaler, der kom moderne teknik som for eksempel jernbaner til kolonierne. Jeg selv var ikke i Algeriet for at udbytte befolkningen. Men man skal ikke glemme, at de infrastrukturer, som kolonilandene finansierede, først og fremmest tjente deres egne interesser. Og som eleverne sagde til mig dengang: "I fører os hen på stationen. Men vi får aldrig lov til at tage toget". Vi tilbød nok nogle af dem uddannelse. Men de var stadig andenrangsborgere, der ikke kunne bestemme i deres eget land, fortæller Marc Ferro.

Selvom koloniseringen blev legitimeret af påskuddet om at kristne hedningene og senere civilisere og uddanne de koloniserede folkeslag, så er kolonitiden skæmmet af en uafvaskelig blodplet. Kolonirigerne hvilede på en sokkel af lig.

– Koloniseringen erstattede slavehandelen. Og slavehandelen var en konsekvens af massakrerne af de caribiske og amerikanske indianere, understreger Marc Ferro.

Det begyndte med den portugisiske og især den spanske Conquista, koloniseringen af Sydamerika og Caribien efter Columbus' opdagelse af Amerika i 1492.

Spanierne havde ingen ambitioner om at sende flokke af spanske bønder over Atlanten for at dyrke jorden. Målet var at udnytte den indianske arbejdskraft til dels at arbejde i guldminerne, dels dyrke de fødevarer, de udstationerede spaniere havde brug for.

Dette tvangsarbejde, som blev systematiseret på øen Hispaniola, i dag Haiti, sammenligner forfatterne bog "Kolonialismens sorte bog" med koncentrationslejr-lignende tilstande. Det førte til en total udslættelse af for eksempel tainos-indianerne på Hispaniola. Næsten lige så galt gik det på Cuba, Jamaica og Puerto Rico.

"Det var en form for slaveri, som kun havde én grænse, nemlig den fysiske udslættelse af de pågældende folk", skriver historikeren Yves Bénot, som også konstaterer, at spanierne opførte sig, som om de forsøgte at undslippe den katolske kirkes strenge seksualmoral ved at bilde sig ind, at de lokale folkeslag hverken havde moral eller nogen form for love og social regulering.

På det sydamerikanske kontinent, hvor conquistadoren Hernan Cortes siden blev berygtet for sin brutalitet, resulterede den iberiske kolonisering også i massiv dødelighed med en kombination af massakrer og importerede epidemier, som indianerne ikke var modstandsdygtige over for. På 100 år dræbte epidemier 90 procent af den indianske befolkning, viser historikernes undersøgelser.

Samme mønster tegner sig næsten overalt, hvor de europæiske kolonialister satte deres fod. De hvide pletter på landkortet blev lynhurtigt blodrøde. I Nordamerika forsvandt 90-95 procent af den oprindelige indianske befolkning.

I Centralafrika, hvor det daværende Belgisk Congo blev betragtet som en model for kolonisering på grund af den effektive udnyttelse af landets rigdomme, døde befolkningerne også som fluer. De fleste af epidemier, andre af tvangsarbejdet som bærere. I Niari-regionen blev indbyggertallet halveret mellem 1900 og 1910, viser demografiske undersøgelser. For hele Afrika faldt indbyggertallet fra 150 til 95 millioner mellem 1860 og 1900,

og i Australien bukkede den oprindelige aborigine-befolkning under.

Indfødte fra Belgisk Congo blev blandt andet beordret til at gøre tjeneste som cyklende soldater under Anden Verdenskrig. -- Foto: Corbis.

Mens Australien ligesom Nordamerika, og senere de franske kolonier i Nordafrika, var deciderede bosætterkolonier, hvortil fattige europæere udvandrede i stort tal, sigtede de første koloniseringer i Sydamerika og Afrika snarere på at udnytte de rigdomme, kolonilandene bød på.

Nok var det forgyldte Eldorado, hvor vejene skulle være brolagt med guld, en ren og skær myte. Men guld og sølv var der alligevel, og dertil andre naturprodukter, som var efterspurgt i Europa.

Især i Afrika førte det til en veritabel plyndring af naturrigdommene. Mængden af elfenben, som blev eksporteret fra Congo, voksede fra 5,8 tons i 1888 til 330,5 tons i 1900, og elefantbestanden blev decimeret. Og gummieksporten steg tilsvarende fra 30 tons i 1887 til 4.529 tons i 1907.

Gummiet blev afkrævet afrikanerne som en skat til den belgiske koloniherre, og et cirkulære fra 1908 fastslår, at skatteopkræverne må gribe til våben, hvis "de indfødte" ikke frivilligt afleverer de ønskede mængder.

Koloniseringen indebærer en kolossal overførsel af rigdomme fra de koloniserede lande til Europa og er dermed med til at finansiere den industrielle revolution. Det er blandt andet tydeligt i Indien, hvor Storbritannien via handelskompagniet East India Company organiserer en særdeles effektiv skatteopkrævning.

"Indien havde tidligere været besat og koloniseret af for eksempel afghanere og mongoler. Men de rigdomme, de gamle koloniherrer tilranede sig, forblev i landet. Under briterne var Indien derimod offer for et substantielt velstandsdræn", hedder det i Jacques Puchepadass' kapitel om koloniseringen af Indien.

Så effektiv var skatteopkrævning, at et memorandum til det engelske parlament i 1858 kunne fastslå, at "Besættelsen og forsvaret af de indiske besiddelser over de seneste 100 år er blevet finansieret af besiddelserne selv uden de mindste omkostninger for den britiske krone".

Og ikke nok med at inderne selv betalte for deres underkastelse under en fremmed magt, de finansierede også adskillige andre britiske kolonieventyr, for eksempel i Afrika.

Den indiske økonomi blev varigt ændret af den britiske kolonisering. Da East India Company i 1700-tallet

indledte de første ekspeditioner på det indiske subkontinent, var Indien inde i en udvikling, der indebar både tekniske fremskridt og udviklingen af en form for markedsøkonomi. Den engelske eksport af billige stoffer, fremstillet i de nye fabrikker, ødelagde den indiske tekstilindustri.

Ligesom de øvrige koloniserede lande blev Indien fanget i en koloniøkonomi, der leverede råvarer til kolonimagten og tjente som marked for industrivarerne, så landets muligheder for økonomisk og teknologisk udvikling blev sat i stå.

"Naturligvis kan ingen sige, at Indien ville have udviklet sig ganske anderledes uden koloniseringen, selvom landet før kolonitiden havde et enestående økonomisk potentiale. Men én ting er sikker: Den indiske økonomi blev begrænset til de teknisk mindst krævende og de mindst rentable økonomiske sektorer", hedder det i "Kolonialismens Sorte Bog".

– Man kan ikke sige, mener Marc Ferro, at koloniseringen lagde grunden til den fattigdom, de tidligere kolonilande siden er havnet i. Andre faktorer spiller også ind. For eksempel er de tidligere japanske kolonier som Taiwan blevet blomstrende økonomier, siger koordinatoren af "Kolonialismens sorte bog".

Kolonialismen har derimod efterladt en tung arv i form af racismen. Foragten for "de indfødte" og påstanden om at koloniseringen bragte teknisk fremskridt og civilisation til alverdens barbariske folkeslag, er grundlaget for senere tiders racetænkning.

Og kolonitidens synder griber stadig ind i det 21. århundredes virkelighed, mener Marc Ferro.

– Kolonialismen førte til en "occidentaliserings", eller en udbredelse af den vestlige verdens civilisation til det meste af verden. Denne occidentaliserings er i dag blevet et væsentligt element i globaliseringen, som i sidste ende er globaliseringen af vestlig økonomi og levevis, siger Marc Ferro.

– Islams tiltrækningskraft på den tredje verdens folk er i nogen grad et svar på denne vestliggørelse. Det er naturligvis ikke den eneste forklaring. Men desillusionen efter kolonilandenenes selvstændighed, som ikke gav de resultater, de koloniserede folkeslag havde håbet, er med til at fremme islam som et alternativ til vestliggørelsen, fastslår historikeren og slutter af med en påstand, han godt ved er stærkt kontroversiel:

– Terrorismen har sine rødder i vores koloniale fortid.

Kolonialismens sorte bog - 500 års forbrydelser. ["Le livre noir du colonialisme"]. Redigeret af Marc Ferro med indlæg fra 15 forfattere. - Forlaget HØST, 2005

<http://www.kristeligt-dagblad.dk/historie/det-sorte-kapitel>